

AUTEURS

Liselotte van Loon-Dijkers

Marlinda van der Hoff

Jamila Achahchah

Marjolijn Distelbrink

Kennisplatform
Integratie &
Samenleving

April, 2021

**EEN VERKENNING NAAR ONDERSTEUNINGSBEHOEFTE
EN KANSRIJKE AANPAKKEN**

MESSENBEZIT ONDER JONGEREN

Inhoud

Aanleiding	3
Neemt het messenbezit toe?	4
Waarom hebben jongeren een mes bij zich?	5
Wat willen en kunnen ouders doen?	8
Hoe kunnen we messenbezit tegengaan?	11
Samenwerking bij jongeren die al in beeld zijn	11
Preventie: weerbaarheid en zinvolle tijdsbesteding	12
Aansluiten bij de leefwereld	13
Samenwerken bij preventie	14
Korte samenvattende conclusie	16

Aanleiding

Al vóór de coronacrisis verschenen er in diverse media steeds meer berichten over messenbezit en messengebruik onder jongeren in Nederland. Daarbij lijken ook steeds vaker steekincidenten voor te komen. Burgemeesters, politieagenten, schooldirecteuren, ouders en ondersteuners maken zich zorgen over de situatie. Er zijn diverse signalen dat er met name in zogeheten achterstandswijken sprake is van een toename van het dragen en gebruiken van messen. Daarbij worden verbanden gelegd met drill en social media.¹

Vooralsnog zijn het vooral media die over deze ontwikkelingen berichten. Maar wat weten we eigenlijk over deze problematiek? In hoeverre speelt het, bij wat voor jongeren, welke vragen leven er over de omgang met deze problematiek, en op welke manier kunnen deze jongeren en hun ouders ondersteund worden? Daders of slachtoffers van, of betrokkenen bij steekincidenten lijken – gezien de berichtgeving – relatief vaak jongeren met een migratieachtergrond. Of dit klopt is zonder nader onderzoek niet te zeggen, maar wel baart het messenbezit zowel ouders als professionals uit migrantengemeenschappen zorgen. Men wil weten hoe ouders in deze gemeenschappen kunnen worden ondersteund en hoe het messenbezit bespreekbaar kan worden gemaakt.

Trias Pedagogica en een anonieme vraagsteller hebben via de portaalfunctie van Kennisplatform Integratie & Samenleving (KIS) gevraagd naar informatie over de aanleidingen van het messenbezit en de aanpak ervan. Wij hebben daarop een verkennend onderzoek uitgevoerd met de volgende onderzoeksvraag:

Wat is de omvang en wat zijn de oorzaken van de (vermeende) toename van het messenbezit? Welke ondersteuningsbehoeften hebben ouders en welke aanpak is nodig om de problematiek tegen te gaan?

Om de vragen te beantwoorden hebben we elf interviews uitgevoerd met formele en informele ondersteuners van ouders en

jongeren, waaronder jongerenwerkers, medewerkers op scholen, medewerkers van de politie en sleutelfiguren uit migrantengemeenschappen. Deze ondersteuners (met verschillende migratieachtergronden) hebben allen te maken (gehad) met messenbezit onder jongeren en werken veel met jongeren met een uiteenlopende migratieachtergronden (bijvoorbeeld Antilliaans-, Surinaams-, Turks-, Marokkaans-, Somalisch- of Joegoslavisch-Nederlands). Bovendien zijn zes ouders (drie vaders en drie moeders, veelal met een migratieachtergrond, zoals Turks-, Marokkaans-, Somalisch- en Syrisch-Nederlands) geïnterviewd die zelf met de problematiek te maken hebben, omdat hun kind en/of jongeren uit de omgeving van hun kind een mes dragen. Daarnaast hebben we literatuur en cijfers geraadpleegd. De interviews vonden plaats tussen juni en oktober 2020 via Teams, telefonisch, bij respondenten thuis of op een externe locatie. Daarnaast hebben we in december 2020 een expertbijeenkomst gehouden met zes professionals die werken met jongeren en/of ouders die messen bezitten, of expert zijn op het onderwerp.

Messenbezit onder jongeren blijkt een gevoelig onderwerp. Dit signaleerden we vooral voor professionals die zelf met jongeren of ouders werken. Vrijwel allen wilden zij alleen anoniem deelnemen aan een interview. Sommigen hebben na het maken van een afspraak alsnog afgezegd, uit angst voor eventuele gevolgen van deelname. Dit was bijvoorbeeld het geval bij een schoolmedewerker die vreesde voor haar baan bij deelname, omdat de school de medewerkers had verboden over messenbezit te spreken met de buitenwereld na een steekpartij die op school plaats had gevonden. Daarnaast wilden zij het wantrouwen van de jongeren en ouders jegens instituties als politie en justitie of andere buitenstaanders niet verder vergroten door met een onderzoeker te spreken over wat speelt. Het naar buiten brengen van problemen die spelen zou als verraad kunnen worden gezien, meenden sommige professionals. De geslotenheid van betrokkenen bij het spreken over jongeren die messen dragen, laat zien dat er een **taboe** rust op het onderwerp en er enigszins sprake is van een zwijgcultuur. Dit zorgt ervoor dat het lastiger is de aard van de problematiek in kaart te brengen en aan oplossingen te werken. Ook bij ouders is het taboe terug te zien. Daar heerst schaamte en angst voor escalatie, negatieve beeldvorming en negatieve gevolgen voor het kind en het gezin. Verderop in het artikel gaan we hier uitgebreider op in.

1 Drill is "de jongste hyperlokale en hyperagressieve variant van straatrap". P.5 in Roks, R.A. & Broek, J.B.A. van den (2020). *Cappen voor clout? Een verkennend onderzoek naar Rotterdamse jongeren, drill en geweld in het digitale tijdperk*. Rotterdam: Erasmus School of Law – Erasmus Universiteit & Partner in Crime.

Neemt het messenbezit toe?

Exacte cijfers over het aantal minderjarigen dat messen draagt, zijn niet voorhanden. We hebben voor de vraag over de omvang en toename daarom moeten afgaan op inschattingen van professionals en algemene cijfers over steekincidenten (het messengebruik). De **professionals** die wij hebben geïnterviewd, signaleren dat het dragen van messen en het aantal steekincidenten toeneemt. Het dragen van messen is (volgens hen) onder jongeren steeds meer genormaliseerd. Het daadwerkelijk gebruiken van messen is vaak impulsief. Twee geïnterviewden zien geen toename van de problematiek. Een politieagent heeft het idee dat het messenbezit sinds het voorjaar van 2020 iets is afgenomen (mogelijk door preventief fouilleren), en een sleutelfiguur denkt dat het onderwerp nu vooral meer aandacht krijgt, terwijl het bezit niet is gestegen.

Naast een toename van messenbezit, zien enkele professionals dat er ook **gewapende overvallen** plaatsvinden en hebben sommige wijken te maken gehad met 'steaming' (jongeren die in een groep met grote messen op zak winkels beroven). Zij leggen een verband tussen het messenbezit en het toenemende vuurwapengeweld. Volgens hen is er sprake van een hellend vlak.

Politie:

"Sommige jongeren gebruiken op een gegeven moment ook vuurwapens. En je ziet nu ook dat het vuurwapengeweld groter wordt. De eerste slachtoffers zijn al gevallen."

Het aantal steekincidenten onder (minderjarige) jongeren is via **cijfers** niet exact in kaart te brengen. De nationale politie houdt hier geen aparte cijfers over bij. Bovendien worden incidenten bij de politie op verschillende manieren geregistreerd (afhankelijk van de zwaarte), waardoor het totaal aantal incidenten afhankelijk is van de zoekvraag. Er zijn dus geen absolute cijfers te geven. Daarnaast is er geregeld sprake van dubbele registraties of een na-ijleffect, waarbij de aangifte pas na verloop van tijd wordt gedaan.² Dat betekent dat trends moeilijk zijn af te leiden

---

2 Roks, R.A. & Broek, J.B.A. van den (2020). *Cappen voor clout? Een verkennend onderzoek naar Rotterdamse jongeren, drill en geweld in het digitale tijdperk*. Rotterdam: Erasmus School of Law – Erasmus Universiteit & Partner in Crime.

uit de data, ook omdat de meest recente data nog niet zijn opgeschoond. In het Actieplan Wapens en Jongeren wordt daarom vermeld dat op basis van de politiecijfers cijfers niet met zekerheid kan worden vastgesteld in welke mate er sprake is van een toenemende trend van steekincidenten onder jongeren (waarbij het gaat om jonge verdachten tot 23 jaar).³ De cijfers wijzen wel grotendeels in dezelfde richting en doen wel degelijk vermoeden dat er een lichte toename is bij jongeren van betrokkenheid bij steekincidenten vanaf 2017. Dit geldt voor jongeren tot 23 jaar, maar de sterkste toename is te zien onder jongeren tot 18 jaar. Het aantal jonge verdachten van steekincidenten tot 23 jaar laat eveneens een lichte stijging zien. Ook Roks en van den Broek (2020) concluderen op basis van verschillende bronnen dat het doen van harde uitspraken over het aantal steekincidenten onder minderjarige jongeren lastig is, maar dat er een al met al sprake lijkt van een (lichte) toename.⁴

---

3 CCV, Gemeente Almere, Gemeente Amsterdam, Gemeente Barendrecht, Gemeente Beverwijk, Gemeente Breda et al. (2020). *Actieplan wapens en jongeren*. Verkregen op 16-12-2020 van <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2020/11/11/tk-bijlage-actieplan-wapens-en-jongeren>

4 Roks, R.A. & Broek, J.B.A. van den (2020). *Cappen voor clout? Een verkennend onderzoek naar Rotterdamse jongeren, drill en geweld in het digitale tijdperk*. Rotterdam: Erasmus School of Law – Erasmus Universiteit & Partner in Crime.

Waarom hebben jongeren een mes bij zich?

De kenmerken van jongeren en redenen dat zij een mes dragen en/of gebruiken zijn niet eenduidig. Vrijwel alle respondenten geven aan dat er niet één oorzaak aan is te wijzen van het messenbezit, maar dat een combinatie van factoren maakt dat een jongere een mes bij zich draagt. Voor een deel van de jongeren is het dragen van een mes het eerste dat ze doen wat in strijd is met de wet. In andere gevallen is er al meer aan de hand. Dan betreft het jongeren die messen gaan dragen en zich al eerder schuldig hebben gemaakt aan bijvoorbeeld overlastgevend gedrag (en daarvoor een aantekening hebben). Bij sommige jongeren spelen thuis geen noemenswaardige problemen, bij andere jongeren zijn er thuis wel diverse problemen en is in verband hiermee contact met voorzieningen als jeugdhulp, GGZ voor ouders, politie of schuldsanering. De professionals en ouders die wij spraken werken/wonen vaak in achterstandswijken waar veel jongeren met een migratieachtergrond opgroeien. Ze vertelden ons wat zij zien als voornaamste mechanismen of achtergronden die leiden tot messenbezit. In hun verhalen klinkt door dat er vaak een link is met gezinsomstandigheden of problemen in het leven van jongeren, de omgeving waarin jongeren opgroeien en invloeden uit onder andere social media op jongeren.

Volgens de professionals is er bij de jongeren die messen dragen, vaak sprake van een **opeenstapeling van risicofactoren**. Het gaat bij messenbezit voornamelijk om jongens van 14 jaar of ouder, hoewel sommigen nog jonger zijn of zelfs nog op de basisschool zitten. De meerderheid van de jongeren is lager opgeleid (praktijkonderwijs of vmbo/mbo, soms speciaal onderwijs). Risicofactoren voor delinquent gedrag onder jongeren die de wetenschappelijke literatuur benoemt, worden ook door de professionals onderschreven in relatie tot messenbezit. Bij de jongeren die messen dragen, is vaak sprake van gezins- en/of opvoedingsproblematiek, zoals een instabiele thuissituatie, pedagogische onmacht of onwil bij ouders of problematiek bij ouders. Ouders hebben vaak een lage sociaaleconomische status of een gezinsinkomen onder de armoedegrens, en jongeren hebben vaak een vriendenkring die negatief gedrag

vertoont.⁵ Daarnaast noemen professionals dat jongeren die messen dragen, relatief vaker spijbelen of vroegtijdig schoolverlater zijn, en dat een deel van hen te maken lijkt te hebben met psychische of psychiatrische problematiek of een (licht) verstandelijke beperking. Ook het veelvuldige gebruik van softdrugs onder deze jongeren en bijbehorende verslavingsproblematiek worden door sommige professionals genoemd. Verder behoren de jongeren geregeld tot een bende, maar zeker niet altijd. Het kan ook om (eenzame) jongeren gaan die worden gepest. Over de mate waarin het gaat om jongeren met een migratieachtergrond, verschillen de professionals van inzicht.

Professionals en ouders leggen vooral de link met de **problematiek in de wijken** waar deze jongeren opgroeien, en waar de bovengenoemde risicofactoren vaker aanwezig zijn. Ook heerst er geregeld een straatcultuur in deze achterstandswijken, waar messenbezit vaker een probleem vormt. Zeker wanneer jongeren een slechte thuissituatie hebben en/of de jongeren zich weinig verbonden voelen met school (bijvoorbeeld veel spijbelen), brengen ze veel tijd op straat door. In de buurt komen ze vervolgens in aanraking met de **straatcultuur** en de verschillende elementen hiervan.

Een ouder:

"Ik weet zeker dat m'n kind geen mes zou dragen als hij het niet mee krijgt van de omgeving. De buurt en wijk zijn zo bepalend."

In het kader van de straatcultuur worden door professionals (en in de media) ook de opkomst van **drill en social media** genoemd

---

5 Zie bijvoorbeeld:

- Segeren, M. & Fassaert, T. (2014). *In de nesten: Analyse van de voorgeschiedenis van een groep jongvolwassen geweldadige veelplegers uit Amsterdam*. Amsterdam: GGD Amsterdam.
- Beerthuizen, M.G.C.J., van Leijsen, E.M.C. & van der Laan, A.M. (2019). *Risico- en beschermende factoren in de kindertijd en vroege adolescentie voor high impact crime in de latere adolescentie en jongvolwassenheid*. WODC Cahier 2019-15.
- Boendermaker, L. & Ince, D. (2008). *Effectieve interventies tegen jeugdgedelinquentie: geen tucht en discipline, maar oudertraining en therapie*. *Jeugd en Co Kennis* (4), 26-38.
- Boendermaker, L. & Ince, D. (2010). *Wat werkt bij jeugdigen met gedragsstoornissen?* Utrecht: Nederlands Jeugdinstituut.

als oorzaken van messenbezit.⁶ Met drills dagen de jongeren elkaar uit en wordt geweld verheerlijkt, wat het dragen van messen zou aanjagen. Berichten op social media over rappers die een mes dragen en populair zijn onder sommige jongeren, worden bovendien snel verspreid. Op deze manier heeft het messenbezit in steden als Amsterdam en Rotterdam niet alleen invloed in die steden, maar ook op bijvoorbeeld jongeren uit dorpen of kleinere steden in Nederland, vooral in zogeheten achterstandswijken waar vaker een straatcultuur heerst (aldus de jongerenwerkers die werken in dorpen of kleinere steden).

In de wijken ontstaan volgens verschillende (formele en informele) ondersteuners rivaliserende bendes of groepen die op social media door elkaar worden opgehitst en elkaar proberen af te schrikken met machogedrag. Jongeren moeten respect afdwingen, desnoods met geweld. Als jongeren vluchten, staan ze voor schut en verliezen ze respect. Dit heeft in sommige wijken in Nederland geleid tot een gevoel van onveiligheid of een **angstcultuur**.

Een schoolmedewerker:

“Als jij wordt gesnapt [Snapchat, red.] terwijl je iemand van de tegenpartij tegenkomt, moet je iets doen. Er is altijd de sociale druk dat je iemand tegen kan komen en dan iets moet doen. Als je alleen bent en je rent weg, dan komt dat online te staan. Je moet ze dan terugpakken. Mensen zijn sneller geneigd ruzie te krijgen via een Snapchat. Daardoor ga je makkelijker zelf een mes dragen.”

Een ouder:

“Ik zag dat mijn zoon erg veel moeite heeft om afstand te nemen van deze verkeerde kring. Dat kan je niet zomaar doen als kind blijikbaar, je woont in dezelfde buurt.”

Uit recent onderzoek van Roks en van den Broek (2020) is gebleken dat drill nauwelijks een rol lijkt te spelen bij steekincidenten onder jongeren.⁷ In Rotterdam kon slechts één link tussen een steekincident en drill gelegd worden. De gewelddadigheid die in drills wordt gecommuniceerd, is lang niet altijd autobiografisch en lijkt vooral bedoeld om aandacht te krijgen voor de muziek. Daarentegen kunnen drills wel resulteren in steekincidenten tussen jongeren, wanneer het online publiek de geloofwaardigheid van de drillers in twijfel trekt. Bovendien

hebben veel drillers te maken met geweld vanuit de straatcultuur in buurten waar zij leven. Het is volgens Roks en van den Broek (2020) dan ook van belang onderscheid aan te brengen tussen betrokkenheid van drillers bij incidenten en de rol van de muziek gemaakt door deze drillers.⁸

Wanneer er een gebrek is aan verbondenheid met het gezin, de school of de wijk – zie ook de bovengenoemde risicofactoren – zijn jongeren volgens professionals sneller geneigd om mee te doen. De jongeren (en het gezin en de buurt) zijn volgens ouders en informele ondersteuners vaak kwetsbaar en jongeren hebben een **gebrek aan weerbaarheid**. Hierdoor heeft sociale druk een versterkend effect.

Een sleutelfiguur:

“Wat je ze [jongeren, red.] hoort zeggen, is dat eigenlijk niemand ze begrijpt of vertrouwt, ook hun ouders en school niet. Ze voelen eigenlijk geen verbondenheid, maar ze voelen zich afgestoten, waardoor hun vrienden heel belangrijk zijn. Dat maakt hen extra beïnvloedbaar, ze willen erbij horen.”

Door de **angst** die door het messenbezit ontstaat bij jongeren en hun ouders, daalt het gevoel van veiligheid. Ouders zijn bang dat hun kind slachtoffer wordt of zelf een mes bij zich draagt, aldus een informeel ondersteuner. Jongeren zijn volgens een jongerenwerker zelf angstig om slachtoffer te worden, waardoor ze een mes meenemen. Het messenbezit veroorzaakt volgens ouders bovendien een slecht imago van de wijk.

Een jongerenwerker:

“Er zijn voorvalletjes, bijvoorbeeld berovingen. Zo ontstaat er ook een angstcultuur: ‘als er wat gebeurt, moeten we onszelf kunnen verdedigen’.”

Een ouder:

“Ik heb het gevoel dat veel jongeren dat doen [een mes dragen, red.], dat vertelde mijn buurjongetje. Toen ik hem vroeg om het niet te doen, zei hij: ‘Wil je dan dat ze me afmaken?’. Ik vind het zo zielig en triest om deze jongen van 13 jaar zo te zien, de angst in zijn ogen, hij is zo kwetsbaar. Het raakt me enorm.”

Dat de angst reëel is, blijkt uit het relaas van een schoolmedewerker die wij interviewden. Deze respondent meldt dat jongeren in sommige steden, vanwege strijd tussen bendes, niet veilig vanuit hun eigen wijk naar school kunnen, omdat de school in

6 Zie ook: Roks, R. & van den Broek, J. (2017). #HOUHETSTRAAT: Straatcultuur op social media? *Tijdschrift over Cultuur en Criminaliteit*, 7(3), 31-50. DOI:10.5553/TCC/221195072017007003003.

7 Roks, R.A. & Broek, J.B.A. van den (2020). *Cappen voor clout? Een verkennend onderzoek naar Rotterdamse jongeren, drill en geweld in het digitale tijdperk*. Rotterdam: Erasmus School of Law – Erasmus Universiteit & Partner in Crime.

8 Roks, R.A. & Broek, J.B.A. van den (2020). *Cappen voor clout? Een verkennend onderzoek naar Rotterdamse jongeren, drill en geweld in het digitale tijdperk*. Rotterdam: Erasmus School of Law – Erasmus Universiteit & Partner in Crime.

de wijk van een andere bende ligt. Leraren in het speciaal onderwijs – die veel met de problematiek worden geconfronteerd – surveilleren en beschermen jongeren door met ze mee te lopen naar de bus.

Een schoolmedewerker:

“De jongeren mogen niet snitchen [iemand verraden, red.], niemand geeft toe dat hij bang is. Binnen de school brengen we nu in kaart waar iemand vandaan komt. Welke bende behoort iemand toe? Hoe gaan we deze leerling indelen? Kan diegene veilig naar school? Sommige jongeren kunnen niet bij elkaar op school zitten, omdat ze tot een andere bende behoren.”

Aan het begin van de paragraaf werd al gesteld dat de kenmerken van jongeren die messen bezitten en/of gebruiken uiteenlopen. Het messenbezit komt bijvoorbeeld ook voor bij jongeren in goede wijken zonder risicofactoren. Andersom zijn er jongeren die geen mes bezitten, ondanks de aanwezigheid van uiteenlopende risicofactoren. Professionals waarschuwen er dan ook voor de problematiek te vernauwen tot jongeren in achterstandswijken waar uiteenlopende risicofactoren aanwezig zijn.

Wat willen en kunnen ouders doen?

Ouders hebben uiteenlopende reacties op het messenbezit. Zij zitten geregeld in een spagaat met betrekking tot de angst voor negatieve gevolgen voor (hun relatie met) het kind en de machteloosheid die zij ervaren. Professionals staan vaak ver van hen af en ouders worden soms als dader benaderd of afgeschilderd. Ook informele ondersteuners en sleutelfiguren herkennen dit. In deze paragraaf gaan we hier verder op in.

Over het algemeen zijn ouders zich er niet van bewust dat hun kinderen een mes bij zich hebben. De meeste ouders komen er pas achter wanneer de school of politie hen ermee confronteert, of wanneer zij zelf een mes vinden in de spullen van hun kinderen. Hoe ouders hierop reageren en hiermee omgaan, kan verschillend zijn volgens professionals. Wel lijkt nogal eens sprake van **pedagogische onmacht**. Die uit zich ook ten aanzien van messenbezit. Uit eerder onderzoek is gebleken dat in een deel van de gezinnen met een 'niet-westerse' migratieachtergrond (vooral eerste generatie, lager geschoold) sprake is van opvoedonzekerheid. Ouders in deze gezinnen weten niet altijd hoe kinderen te beïnvloeden in hun gedrag – anders dan door heel streng te zijn – en hoe met de kinderen te communiceren over problemen of hen te begeleiden bij hun ontwikkeling tijdens de puberteit.⁹ Onderzoek onder (vaak onder moeilijke omstandigheden opvoedende) moeders van onder andere delinquente Caribische jongens laat zien dat deze moeders soms 'wegjik-

ken' bij delinquent gedrag of hier niet adequaat op weten te reageren.¹⁰

Volgens de geïnterviewden reageren ouders vaak heftig wanneer ze erachter komen dat hun kind een mes draagt. Ook kiezen zij vaak voor een strenge aanpak, soms ook preventief. Zo'n autoritaire reactie kan echter juist leiden tot meer spanningen (in het gezin). Wanneer ouders en hun kinderen moeilijk met hun emoties kunnen omgaan, kan dit voor escalaties zorgen.

Een schoolmedewerker:

"Ouders zijn veelal onwetend en weten niet hoe hier mee om te gaan. Ze zijn onmachtig en voelen zich ook machteloos. Jongens bestellen messen online, en je kan ze overal krijgen. Ouders hebben de angst dat hun kind neergestoken wordt, maar realiseren zich niet dat hun eigen kind misschien ook een mes bezit."

Een ouder:

"Ik pak mijn kinderen streng aan; ik breng ze vaak naar school, naar voetbal, ze mogen niet van mij op straat blijven hangen, ik weet precies met wie ze afspreken. Ik heb volledige controle. Wat ik moeilijk vind, is dat ik hierin niet doorschiet en ze nog de vrijheid geef om te zijn wie ze willen zijn. Ze worden ouder en ze hebben het recht om zelfstandig te zijn."

Daarnaast kunnen ouders zich machteloos voelen als gevolg van agressiviteit onder kinderen. Ook zijn ouders huiverig om hulp in te schakelen uit angst voor de gevolgen van het messenbezit voor het kind en voor het gezin, en uit angst voor veroordeling van anderen van hun rol als ouder. Dit **taboe** is een groot probleem. Naast gevoelens van schaamte, hebben ouders volgens sommige ondersteuners het gevoel dat hulpverleners een bepaald beeld hebben van hun opvoedingsstijl, waardoor

9 Zie bijvoorbeeld:

- Pels, T., Distelbrink, M., & Postma, L., m.m.v. Geense, P. (2009). *Opvoeding in de migratiecontext: Review van onderzoek naar de opvoeding in gezinnen van nieuwe Nederlanders*. Utrecht: Verwey-Jonker Instituut.
- Bucx, F., & Roos, S. de (2015). *Opvoeden in niet-westerse migrantengezinnen: Een terugblik en verkenning*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.
- Bergen, D.D., Ersanilli, E.F., Pels, T.V.M., Ruyter, D.J. de (2016). Turkish-Dutch youths' attitude toward violence for defending the in-group: What role does perceived parenting play? *Peace and Conflict: Journal of Peace Psychology*, 22(2), 120–133. <https://doi.org/10.1037/pac0000173>.
- Pels, T., Gruijter, M. de, & Lahri, F. (2008). *Jongeren en hun islam. Jongeren over hun ondersteuning als moslim in Nederland*. Utrecht: Verwey-Jonker Instituut/FORUM.

10 Zie bijvoorbeeld:

- San, M. van (1998). *Stelen en steken: Delinquent gedrag van Curaçaose jongens in Nederland*. Amsterdam: Het Spinhuis.
- San, M. van (2015). 'Ze zijn zo lief mevrouw'. Reacties van ouders op delinquent gedrag. In F. Bucx & S. de Roos (Ed.), *Opvoeden in niet-westerse migrantengezinnen: Een terugblik en verkenning* (pp. 119-128). Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.

deze niet goed kunnen aansluiten bij hun hulpvraag en hen soms onterecht beschuldigen. Ook kunnen ouders het gevoel hebben als dader te worden gezien door professionals en door de overheid, wanneer hun kinderen messen bij zich dragen. Het frame van de ouders als dader wordt versterkt door voorstellen om ouders te beboeten wanneer hun kinderen messen bij zich dragen. Hierdoor worden de angst en het wantrouwen jegens instanties onder ouders groter, waardoor ze minder snel hulp accepteren, terwijl ouders juist behoefte hebben aan pedagogische ondersteuning. Ook de angst voor mogelijke negatieve gevolgen weerhoudt ouders ervan acties te ondernemen of hulp te zoeken. Zo zijn zij bang voor de mogelijke **juridische gevolgen** voor jongeren. Door een aantekening bij justitie kan hun toekomst er heel anders uit komen te zien. De jongeren hebben bovendien een verhoogde kans in een negatieve spiraal (en daarmee in de criminaliteit) te belanden, aldus een medewerker van Halt en een sleutelfiguur. Daarnaast willen ouders de relatie met hun kind goed houden, en hen niet verraden tegenover instanties of andere ouders.

Een informele ondersteuner:

“Het is de politie die over messenbezit gaat, de ouders hebben angst dat hun kind een strafblad krijgt. Dan kiezen ze liever voor het zwijgen en het probleem alleen oplossen.”

Een sleutelfiguur:

“Ik heb een casus waar ouders psychisch ziek zijn geworden door escalatie van het probleem van hun kind. Ze zijn de controle over hun kind kwijt en hij vernielt thuis spullen als ze hem aanspreken. Ze durven geen hulp in te schakelen, omdat ze bang zijn dat dit nadelige effecten zal hebben op de toekomst van het kind en dat ze niet geholpen zullen worden.”

Een sleutelfiguur:

“Vaak ben ik al in beeld bij deze gezinnen omdat ik ze ondersteun met andere dingen, door het vertrouwen in mij vertellen ze in veel schaamte en voorzichtigheid wat er aan de hand is. Ze willen absoluut geen formele steun voor het messenproblematiek omdat ze bang zijn dat het probleem veel groter wordt zonder dat zij geholpen zijn en hun kind redden. (...). Meestal staan ouders er alleen voor en er wordt niet over gesproken uit schaamte. Ze willen graag hulp, maar zijn angstig dat het verkeerd uitpakt.”

Een ouder:

“Hij vertelde dat hij het [mes, red] van een vriend heeft gehad. Ik wilde meteen de ouders van zijn vriend spreken en zijn vriend aanspreken. Mijn zoon wilde niet meewerken, hij wilde zijn vriend niet ‘verraden’.”

Met betrekking tot **ondersteuning aan ouders** hebben informele ondersteuners en jongerenwerkers het gevoel dat ze in een spagaat zitten. Zelf hebben zij niet de middelen om ouders (intensieve) opvoedondersteuning te bieden, en willen zij de ouders het liefst kunnen doorverwijzen naar professionele ondersteuning. Tegelijkertijd zien informele ondersteuners dat ouders zeer terughoudend zijn ten aanzien van formele ondersteuning en ook geen contact willen opnemen met de politie, uit angst voor de gevolgen voor hun kind en voor henzelf. Ouders die wel hulp zoeken, kunnen te maken krijgen met een negatief oordeel over hen als opvoeder. Het is belangrijk dat professionals oog hebben voor de angst en onmacht bij ouders en naast ouders gaan staan om het messenbezit tegen te gaan. Verderop gaan we hier uitgebreider op in.

Een informele ondersteuner:

“Een moeder heb ik zover gekregen om met een professional in gesprek te gaan. Na het eerste gesprek wilde ze zo snel mogelijk het traject afsluiten omdat ze het gevoel had dat zij haar als oorzaak zien: zij moet betere controle krijgen, zij moet beter opvoeden... Ze deed alsof het heel goed gaat om het traject af te sluiten.”

Een informele ondersteuner:

“Het mag duidelijk zijn dat het probleem groter is dan de ouder alleen. Zij hebben behoefte om in de preventie met verschillende partijen het probleem te bespreken, behoefte om aandacht te vragen voor de veiligheid van hun kinderen, behoefte om ze te zien als bondgenoot en niet als dader. [...] Zij kunnen behoefte hebben aan informatie en voorlichting in de preventie. Maar dat moet niet los gezien worden van het probleem groter aanpakken op scholen en op straat, vanuit preventie en niet vanuit straffen.”

Daar komt bij dat sommige professionals een **kloof** ervaren tussen formele organisaties en jongeren en ouders in achterstandswijken. Professionals en formele instellingen (buiten jongerenwerk) staan relatief ver af van de leefwereld van jongeren en ouders. Het aanbod aan opvoedondersteuning van formele organisaties bestaat vaak uit algemene programma's die niet altijd goed aansluiten op de leefwereld van deze jongeren en ouders.¹¹ Wanneer ouders wel formele ondersteuning of jeugdhulp aanvragen, zitten bureaucratische procedures regelmatig in de weg, bijvoorbeeld doordat organisaties naar elkaar wijzen. Ook de lange wachttijden voor professionele

---

11 Zie ook: Bellaart, H., Hamdi, A., Day, M., & Achahchah, J. (2018). *Wijkteams voor alle doelgroepen effectief: Een diversiteitskader met praktische tips*. Utrecht: Verwey-Jonker Instituut.

ondersteuning worden genoemd als factor die de problematiek langer dan nodig in stand kan houden.

Een sleutelfiguur:

“Overdragen aan hulpverleners? Dat heb ik een aantal keren gedaan maar eerlijk, de ouders en hun kinderen worden niet geholpen, de hulpverlener heeft blijkbaar ook niet de tools voor deze gezinnen.”

Hoe kunnen we messenbezit tegengaan?

Voor de aanpak van messenbezit is het van belang om de gehele context en de verschillende leefgebieden van jongeren in ogenschouw te nemen. Tegelijkertijd komt in de interviews naar voren dat professionals van allerlei typen organisaties het lastig vinden om met messenbezit om te gaan. In deze paragraaf gaan we in op verschillende elementen die volgens professionals (en ouders) van belang zijn voor de aanpak van messenbezit, en voorbeelden van de toepassing/uitvoering in de praktijk. We beschrijven eerst het belang van samenwerking en doorbrekende aanpakken bij jongeren die al in beeld zijn. Dan beschrijven we meer preventieve aanpakken en wie of wat daarvoor nodig is. Ook bij preventie is samenwerking overigens van groot belang. Daarna gaan we in op het belang van het aansluiten bij de leefwereld van de jongeren.

Samenwerking bij jongeren die al in beeld zijn

Bij het aanpakken van messenbezit onder jongeren is een **integrale aanpak** van belang, zo blijkt uit de interviews. Bij een integrale aanpak wordt binnen verschillende leefgebieden tegelijk gewerkt en vindt uitwisseling tussen ketenpartners plaats. Vrijwel alle geïnterviewde professionals noemen **samenwerking** tussen instanties (rondom jongeren in achterstandswijken) noodzakelijk. Ketenpartners moeten per jongere kijken wat er nodig is, gelet op de brede context (verschillende leefgebieden), ook die van de wijk. Daarbij kan bovendien worden gekeken naar de rol van sleutelfiguren in de wijk, zoals een imam of een sportcoach. Een voorbeeld van een dergelijke samenwerking is de Aanschrijfactie van Halt, waarbij Halt van de politie contactgegevens kreeg van jongeren uit een overlastgroep om daarmee in gesprek te gaan (zie kader).

Voorbeeld van een aanpak: Aanschrijfactie

"Bij Halt hebben we een aanpak gehad, Aanschrijfactie. Als er een overlastgroep was, gingen we eerst in gesprek met de politie. De politie gaf ons de namen en informatie over bij welke groep de jongeren hoorden. Deze jongeren kregen dan een brief van de burgemeester, met het bericht dat wij in gesprek wilden. Halt ging dan samen met een maatschappelijk werker op huisbezoek, en dan bespreek je toch allemaal dingen. Het is wel een gewaagde aanpak, want er is geen wettelijk kader, het is echt een preventief gesprek. En vaak kreeg je wel boze reacties van mensen, maar uiteindelijk bespreek je allemaal dingen en kom je soms samen toch wel verder."

Een ander voorbeeld is de methodiek BASTA. Deze heeft tot doel te voorkomen dat jonge kinderen (12-minners) met delict- of signaalgedrag (opnieuw) delicten gaan plegen en wil recidive onder deze kinderen terug te dringen (zie kader).

Voorbeeld van een aanpak: BASTA!

BASTA! richt zich op het voorkomen van (herhaald) delinquent gedrag bij kinderen jonger dan 12 jaar (12-minners). Het is een door het Nederlands Jeugdinstituut erkende methodiek. Het maakt het mogelijk om vroegtijdig kinderen met risicovol delictgedrag te signaleren. Ook biedt BASTA! kinderen en hun ouders passende hulpverlening aan binnen het eigen gezin en de leefwereld van het kind, zoals de school en de buurt waar het kind opgroeit. De methode wordt uitgevoerd door professionals die werken in de wijk in samenwerking met de school, politie en welzijn.¹²

Daarnaast is het van belang dat de samenwerkende partijen een **gezamenlijke verantwoordelijkheid** nemen om messenbezit en andere problemen aan te pakken, en om te kijken op welke manier(en) organisaties in de wijk de betreffende doelgroep(en) nóg beter kunnen bereiken. Hierbij is **scholing** van professionals en informele ondersteuning over messenbezit en hoe ouders en jongeren hierin te begeleiden van belang. Op een van de scholen

¹² Verkregen van <https://www.basta.jso.nl/basta-vroegsignalering-en-aanpak-12-minners-met-straftbaar-gedrag> op 16-12-2020.

die wij spraken is er bijvoorbeeld meer aandacht voor straatcultuur, en is beter zicht op wie met wie omgaat. Voor leraren is het duidelijker op welke signalen zij moeten letten, zoals het uit de klas lopen van een leerling op het moment dat deze wordt gebeld. Naast scholing moeten informele ondersteuners geïnformeerd worden bij welke formele organisaties zij terecht kunnen, en moeten formele instanties weten op welke manier informele ondersteuners een bijdrage kunnen leveren.¹³

Een **persoonsgerichte aanpak** (PGA) is een methode die politiemedewerkers gebruiken en is onderdeel van de lokale veiligheidsaanpak.¹⁴ Het is een integraal op de persoon toegesneden (mix van) interventie(s) waarbij wordt samengewerkt met ketenpartners als gemeenten, Openbaar Ministerie en hulpverlening. PGA maakt het mogelijk om informatie tussen ketenpartners uit te wisselen en een plan rondom een jongere (of een groep jongeren) op te stellen. Vaak is er bij de jongeren (zoals eerder gesteld) veel meer aan de hand dan alleen het dragen van messen, en is samenwerking en een persoonsgerichte aanpak waardevol, ook in het kader van preventie. Volgens sommige professionals zijn door PGA conflicten en incidenten voorkómen. Een dergelijke aanpak wordt bijvoorbeeld in Zaanstad gedaan (zie kader). Hoe goed de samenwerking in de praktijk verloopt, is verschillend. Volgens één professional is de kwaliteit van de samenwerking tussen ketenpartners grotendeels afhankelijk van de individuele professionals.

Voorbeeld van een aanpak:

Persoonsgerichte aanpak in Zaanstad

“Privacy is goed, maar kan het aanpakken van problematiek lastig maken. Maar met een PGA heb je de mogelijkheid om informatie tussen ketenpartners uit te wisselen. Dan kan je ook een plan maken en ingrijpen, ook als een gezin dat niet wil. Tegelijkertijd is het slagen van de aanpak ook weer afhankelijk van personen binnen de betrokken organisaties. Bij PGA wordt dus een groep als uitgangspunt genomen, maar de aanpak wordt wel per persoon bekeken. In Zaanstad gaat het nu om groepen jongeren die tegen elkaar worden opgehitst. PGA werkt goed bij messenproblematiek, ook omdat er vaak veel meer aan de hand is dan alleen het dragen van een mes.”

13 Zie ook: Distelbrink, M. & Ponzoni, E. (2017). Samenwerking formele en informele opvoedondersteuning: Een vruchtbare bodem voor samenwerking. Verkregen op 29-12-2020 van <https://www.kis.nl/sites/default/files/bestanden/Publicaties/powerpoint.pdf>

14 Verkregen op 14-12-2020 van <https://www.politie.nl/themas/persoonsgerichte-aanpak-pga.html#alineatitle-wat-is-de-persoonsgerichte-aanpak-pga>

Preventie: weerbaarheid en zinvolle tijdsbesteding

Niet alleen het verminderen van het messenbezit is belangrijk, maar ook het voorkómen ervan. Het is belangrijk jongeren te ondersteunen voordat er grote problemen zijn. Professionals en ouders dichten een grote rol toe aan de risicofactoren in de omgeving bij het veroorzaken van messenbezit onder jongeren. Omstandigheden als uitzichtloosheid, beperkte kansen of een straatcultuur kunnen niet gemakkelijk veranderd worden. Een veelgenoemd element in de aanpak van messenbezit is daarbij het **versterken van de weerbaarheid van ouders en jongeren**, en ondersteuning van ouders bij weerbaar opvoeden. Hierbij moet ook aandacht zijn voor de (kwetsbare) buurt waarin de betreffende jongeren opgroeien, gezien de belangrijke rol die deze lijkt te hebben bij deze problematiek.

Momenteel lijkt de aandacht voor weerbaarheid veelal gericht op weerbaarheid tegen radicalisering. Professionals pleiten voor een bredere blik, met aandacht voor weerbaarheid in het algemeen (zoals tegen groepsdruk). In het kader van preventie is het ook van belang om te werken aan **bewustwording onder jongeren**, door open in gesprek te gaan over messenbezit, bijvoorbeeld op school of binnen het jongerenwerk.

Een sleutelfiguur:

“Ouders versterken in weerbaar opvoeden zou geweldig zijn, niet vanuit radicaliseren maar weerbaar voor het omgaan met prikkels om je heen, zoals snel geld verdienen bijvoorbeeld.”

Een sleutelfiguur:

“Wat zou helpen is mijn inziens de jongeren versterken, weerbaar maken, hun ouders versterken in hoe ze hierop moeten reageren, hoe ze het gesprek moeten aangaan, hoe ze preventief hun kinderen kunnen begeleiden, hoe ze weerbaar kunnen opvoeden, hoe ze relatie met hun kinderen kunnen opbouwen.”

Ook **ouders** kunnen op verschillende manieren worden ondersteund om messenbezit bij hun kind te voorkomen of tegen te gaan. Allereerst door het bevorderen van basisopvoedvaardigheden, zoals het opbouwen van een goede ouder-kind relatie, weerbaar opvoeden, en het voeren van constructieve en lastige gesprekken met je kind (en hierbij met emoties kunnen omgaan). Ten aanzien van messenbezit gaat het daarnaast om het creëren van bewustzijn onder ouders over de problematiek rond messenbezit, hoe je als ouder het gesprek hierover met je kind kunt aangaan, het informeren van ouders over wat hun handelingsperspectieven zijn wanneer hun kind een mes bij zich draagt (en ook bij zwaardere problemen), en bij welke instanties zij terecht kunnen voor hulp. Het is hierbij van belang dat professio-

nals begrip hebben voor wat ouders meemaken en aansluiten bij de belevingswereld van ouders, waar we later verder op ingaan.

Een informeel ondersteuner:

“Het is niet makkelijk om op te groeien in slechte buurten, het vraagt veel van jou als kind om af te blijven van alle negatieve effecten van de buurt. De ouders hebben steun nodig om hun kinderen weerbaar te maken voor deze effecten.”

Op het niveau van de sociale omgeving zien ouders en professionals naast gerichtheid op weerbaarheid bij ouders en jongeren aanknopingspunten bij het verbeteren van de voorzieningen van vrijetijdsbesteding en het faciliteren van een **zinnvolle dagbesteding** voor jongeren om messenbezit te voorkomen. Het gaat hierbij ook om het bevorderen van kansgelijkheid. Investeren in participatie van jongeren in achterstandswijken door stage- en werkplekken te organiseren, is van belang, om hen zo op het rechte pad te houden. Een preventieve aanpak met steun aan ouders en jongeren is dus ook gebaat bij een integrale benadering. Een voorbeeld is het interventiepotje in het Gooi (zie kader).

Voorbeeld van een aanpak: Interventiepotje

Een jongerenwerker: *“In het Gooi werken we met een ‘interventiepotje’, waarbij we ‘out-of-the-box’ iets mochten inzetten. Bijvoorbeeld opleidingsgeld zodat een jongere een heftruckcertificaat kon halen [en zo verder kon qua werk/dagbesteding, red.], een personal trainer voor het sporten, of geld voor huiswerkbegeleiding.”*

Naast preventieve maatregelen, worden ook repressieve maatregelen genoemd die mogelijk helpen in het verminderen van het messenbezit, zoals een verbod op het verkopen van messen aan minderjarigen en preventief fouilleren op scholen. Ook kunnen er acties vanuit gemeenten worden georganiseerd, zoals het inleveren van je wapen zonder straf.

Aansluiten bij de leefwereld

Bij de ondersteuning aan ouders en jongeren is aansluiting op hun leefwereld van groot belang. Een groot deel van de professionals legt de nadruk op de rol van **formele en informele ondersteuners**, zoals jongerenwerkers en sleutelfiguren uit gemeenschappen of wijken, die **dichtbij de leefwereld van jongeren en ouders staan**, die de straatcultuur (in de betreffende wijk) begrijpen, die vanuit de ‘taal’ van de jongeren en ouders met hen in gesprek gaan, en die de tijd nemen om een vertrouwensrelatie op te bouwen. Vooral voor jongeren in achterstandswijken, die sneller het gevoel hebben dat ze niemand kunnen vertrouwen of

dat niemand ze begrijpt, kunnen jongerenwerkers of sleutelfiguren een belangrijke sociale en pedagogische rol vervullen.

Middelen die helpen om jongeren te bereiken en bewust te maken, zijn **voorlichting** op scholen en **social media** kanalen. Voorbeelden van campagnes op social media zijn #noshank (zie kader) en de inzet van politie van memes en vlogs van influencers (zie kader). Ontwikkelde materialen kunnen ook in (groeps) gesprekken met ouders worden ingezet. Ook kan er gedacht worden aan een campagne vergelijkbaar met “London Needs You Alive”, waarin het gevoel van eigenwaarde van jongeren wordt versterkt door positieve boodschappen over jongeren te verspreiden via bijvoorbeeld Instagram en straatadvertenties.¹⁵

Voorbeeld van een aanpak: Memes en vlogs

“De politie is momenteel druk bezig met beïnvloeding van jongeren, op een preventieve manier. Er is iemand bezig met een programma voor op school, en deze persoon geeft voorlichting op scholen. We hebben contact met reclamebureaus om ‘memes’ te maken en te verspreiden, zonder dat er ook maar een politietintje aan zit, dus in de taal van jongeren. En we hebben een influencer, een Turkse jongen die in de scene zit. Deze jongen maakt vlogs, ook over het messengebeuren en vechtpartijen. We hebben hem uitgenodigd op het politiebureau om te helpen, want hij heeft echt veel volgers. We werken dus aan oplossingen waarbij we echt vanuit de jongeren denken.”

Voorbeeld van een aanpak: #noshank

“We hebben een videocampagne opgenomen, #noshank. We hebben het gemaakt samen met jongeren die we hier coachen. Een jongere deed bijvoorbeeld de video-editing en heeft de video in elkaar gezet. Het is mooi om op deze manier het onderwerp bespreekbaar te maken, ook bij ouders en hulpverlening, en te zorgen voor een stukje bewustwording onder de jeugd. Inmiddels hebben 250 jongerenwerkers en 80 gemeenten zich aangesloten bij de campagne.”

Voor bewustwording onder jongeren kan de inzet van **positieve rolmodellen** helpen, bijvoorbeeld op scholen, in buurthuizen, of online. Het kan hier gaan om oud-bendeleden of ex-gedetineerden die over hun ervaringen vertellen. Dit wordt bijvoorbeeld bij het Educatief Programma Jongeren (EPJO) gedaan (zie kader).

Een jongerenwerker:

“In gesprekken met jongeren proberen we te achterhalen waarom ze met messen op zak lopen, en willen we bewustwording

¹⁵ Zie ook <https://www.kcsc.org.uk/sites/kcsc.org.uk/files/LNYA%20-%20stakeholder%20presentation%20FINAL.pdf>

creëren. We benadrukken aan de jongeren dat er twee opties zijn: je belandt in het ziekenhuis of in de gevangenis. De jongeren zitten in een fase waarin hun brein nog niet volledig ontwikkeld is. Ze kunnen moeilijk de gevolgen van daden inschatten, dus wij doen dat voor hen. En dan hopen dat ze nadenken. Door middel van gastsprekers zijn we nu hiermee bezig. We hebben eerder een gast spreker gehad, een ervaringsdeskundige, die de jongeren liet zien wat er met hem gebeurd was. Dat maakt wel indruk op jongeren.”

Voorbeeld van een aanpak: EPJO

“Het Educatief Programma Jongeren richt zich op algemene misdaadpreventie binnen alle gradaties van het onderwijs. We werken daarbij samen met rechtspraak en OM, maar ook met bijvoorbeeld OKT's [Ouder- en Kindteams, red.] en jongerenwerk. We werken onder andere in klassen waar messen gedragen worden. Het gaat bij EPJO om het waarom en waarvoor, en confronteren kinderen met de consequenties als ze delinquent gedrag tonen. Het programma wordt aangepast aan de plek.”

De interviews laten zien dat ook voor ouders een aanpak die goed aansluit bij hun leefwereld van belang is. Om de ervaren kloof tussen formele organisaties en ouders en jongeren in achterstandswijken te verkleinen, is meer **cultuursensitieve** jeugdhulp nodig. De ervaringen van de ouders en professionals die wij interviewden laten zien dat dit er nog niet vanzelfsprekend is. Structurele aandacht voor cultuursensitief werken is belangrijk voor het bereiken en aansluiten bij deze doelgroepen. Professionals die ouders ondersteunen moeten weten hoe ze hen positief kunnen benaderen, naast hen kunnen gaan staan en echt open staan voor wat ouders meemaken en vertellen. Voor ouders is het daarbij ook belangrijk dat professionals ‘echt’ zijn: naast hun expertise ook hun menselijke kant laten zien.¹⁶

Een sleutelfiguur:

“(We moeten) ook professionals versterken om deze gezinnen beter te kunnen ondersteunen, hoe ze de mens kunnen centraal stellen en niet de regels, begrip tonen voor de angst van ouders en hun kinderen, de leefwereld van deze gezinnen goed kennen en daarop inspelen.”

Een positieve benadering en aansluiten bij de leefwereld wordt door betrokkenen als veel kansrijker gezien dan een repressieve

aanpak. De professionals die wij spraken raden ten zeerste af om ouders met een boete te bestraffen wanneer hun kind een mes bij zich draagt, en pleiten voor een meer open houding naar ouders.

Samenwerken bij preventie

Gemeenten zouden, volgens de professionals met wie we hebben gesproken, nóg meer de vertaalslag moeten maken naar **wijkgerichte en flexibele inzet en maatwerk** in de ondersteuning in de wijk. Ook bij preventie is het belangrijk dat er door jeugdhulpprofessionals samenwerking wordt gezocht met partijen die dichtbij ouders en jongeren staan, zoals jongerenwerkers, wijkcoaches en wijkagenten die zicht hebben op wat er leeft. Er kan mogelijk een gedeeltelijke verschuiving plaatsvinden van ondersteuning naar meer laagdrempelige organisaties en sleutelfiguren in de wijk, waar jongeren en ouders zich vertrouwd mee voelen.

Informele ondersteuners kunnen een brugfunctie vormen tussen (voor officiële instanties) lastig bereikbare groepen en formele ondersteuners (voor hulpverlening). Eerder onderzoek laat zien dat deze informele ondersteuners dan wel als gelijkwaardige partners moeten worden benaderd. Onder informele ondersteuners is er behoefte aan (meer) informatie over het professionele aanbod en erkenning om versterkt te worden in hun rol en positie. Zij weten niet goed welke formele hulp er allemaal beschikbaar is en willen hier informatie over. Om erkend te worden, zijn afspraken over de samenwerking nodig en welke rollen formele en informele organisaties hebben in de samenwerking.¹⁷

Partijen in het voorveld (zowel professioneel of informeel) die dicht bij ouders staan kunnen ook andere rollen hebben dan een brugfunctie. Zij kunnen het **gesprek met ouders** soms beter voeren dan professionals, juist door hun positie losstaand van het jeugdhulpstelsel. Zeker bij een gevoelig onderwerp als messenbezit. Een onderwerp als messenbezit leent zich goed om in groepsverband tussen ouders onderling in vertrouwde omgevingen met elkaar te bespreken. In dergelijke gesprekken kunnen formele instanties (zoals politie en jeugdhulp) – mits zij op een goede manier worden geïntroduceerd – op een zeker moment

¹⁶ Zie ook:

- Bellaart, H., Hamdi, A., Day, M., & Achahchah, J. (2018). *Wijkteams voor alle doelgroepen effectief: Een diversiteitskader met praktische tips*. Utrecht: Verwey-Jonker Instituut.
- Distelbrink, M. & Aarts, W. (2019). *Werken met culturele diversiteit: Handreiking voor professionals*. Amsterdam: Kenniswerkplaats Transformatie Jeugd Amsterdam (KeTJA).

¹⁷ Zie ook:

- Bellaart, H., Hamdi, A., Day, M., & Achahchah, J. (2018). *Wijkteams voor alle doelgroepen effectief: Een diversiteitskader met praktische tips*. Utrecht: Verwey-Jonker Instituut.
- Distelbrink, M. & Ponzoni, E. (2017). *Samenwerking formele en informele opvoedondersteuning: Een vruchtbare bodem voor samenwerking*. Verkregen op 29-12-2020 van <https://www.kis.nl/sites/default/files/bestanden/Publicaties/powerpoint.pdf>

aansluiten, waardoor het vertrouwen groeit. Trias Pedagogica is een voorbeeld van een organisatie die dichtbij ouders in het voorveld werkt aan bewustwording en laagdrempelige opvoedondersteuning aan ouders in groepsverband (vadergroepen en moedergroepen) én de link legt naar genoemde formele organisaties (zie kader).

Voorbeeld van een aanpak: Trias Pedagogica

Trias Pedagogica organiseert opvoeddebatten voor vaders en laagdrempelige individuele ondersteuning voor gezinnen. In de opvoeddebatten gaan ze in gesprek met vaders (en moeders) die het lastig vinden grip te hebben op hun kinderen. Ze praten met elkaar over hoe meer zicht te krijgen op hun kinderen en hoe met hen te praten. Probleemgedrag (zoals messenbezit) en hoe dat ontstaat en voorkomen kan worden is een belangrijk onderwerp in de gesprekken. Aan het eind van de debatreeks nodigen ze een professional uit om de drempel voor ouders (en de professional) te verlagen om hulp te vragen. Ze besteden in de debatten ook aandacht aan hulp vragen bij problemen in je eigen omgeving, bij je eigen partner, maar ook daarbuiten. In de individuele begeleiding wordt ondersteuning geboden aan gezinnen die niet terecht kunnen (of durven) bij formele organisaties. Trias Pedagogica zorgt indien nodig voor een warme overdracht naar de juiste organisatie die het gezin verder kan helpen.

Bij beleidsontwikkeling rond de samenwerking tussen ketenpartners bij het bestrijden van messenbezit en -gebruik is het aan te raden dat gemeenten en de landelijke overheid de inzichten en ervaringen van partijen die dichtbij ouders en jongeren staan in de wijk meenemen in hun beleid. In elk geval één gemeente is hier al mee bezig door samen met bureau jeugdzorg en straatcoaches een aanpak op te stellen. Zij brengen gezamenlijk in kaart wie bij welke bende hoort.

Korte samenvattende conclusie

Het dragen van messen door jongeren is een probleem waar nog niet alles over bekend is. In dit onderzoek zijn we in gesprek gegaan met formele en informele professionals en ondersteuners en met ouders die met messenbezit te maken hebben. We hebben ons hierbij voornamelijk gericht op de problematiek bij jongeren met een migratieachtergrond, omdat de signalen van ouders, professionals en informele ondersteuners uit deze gemeenschappen kwamen.

Het messenbezit lijkt geen op zichzelf staand fenomeen en hangt vaak nauw samen met andere problemen die aan het opgroeien in achterstandswijken gerelateerd zijn, als gevolg van een opeenstapeling van risicofactoren in deze wijken. Overigens komt messenbezit ook hierbuiten voor; er moet gewaakt worden voor verdere stigmatisering van deze wijken.

In de aanpak van de problematiek is het belangrijk om preventief te werken, door jongeren weerbaar te maken en ouders opvoedondersteuning te bieden. Professionals moeten naast ouders gaan staan en hen niet als dader behandelen. Een integrale aanpak is volgens velen zeer gewenst. Hierbij gaat het niet alleen om samenwerking tussen formele instanties, maar ook met informele ondersteuners en sleutelfiguren in de wijk. Zo kan de ondersteuning beter aansluiten op de leefwereld van ouders en jongeren en meer cultuursensitieve hulp bieden. Hierdoor voelen zij zich beter gehoord en begrepen en wordt de kloof die ouders ervaren tussen formele instanties en hun leefwereld kleiner.

Het aansluiten bij de leefwereld van jongeren kan ook door voorlichting op scholen te geven, via social media campagnes of het inzetten van positieve rolmodellen. Scholen kunnen daarnaast investeren in kennis en vaardigheden met betrekking tot straatcultuur bij schoolmedewerkers, zodat signalen eerder worden herkend.

Laagdrempelige organisaties in de wijk zijn voor veel ouders vaak een meer toegankelijke plek om hulp te vragen dan professionele organisaties. Dit betekent niet dat professionals in de jeugdhulp geen rol hebben bij het voorkomen en tegengaan van messenbezit; zij zijn nodig om goede verdere ondersteuning te bieden bij problemen, ook als problemen nog klein zijn. Dat zij ouders iets te bieden hebben rond het messenbezit is tot nu toe nog niet vanzelfsprekend, zo blijkt uit onze verkenning.

Bij het tegengaan van de problematiek is maatwerk en flexibiliteit van belang. Er kan dan per jongere wordt bekeken welke aanpak het beste werkt. Hierbij moet de context waarin de jongere opgroeit, inclusief de school, meegenomen worden.

Kennisplatform Integratie & Samenleving

Colofon

Financier: Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid
Auteurs: A.L.C. van Loon-Dijkers, MSc
A.M.L. van der Hoff, MSc
Drs. J. Achahchah
Dr. M.J. Distelbrink
ANP - Roos Koole
Foto omslag: ANP - Roos Koole
Ontwerp: Design Effects
Uitgave: Kennisplatform Integratie & Samenleving
P/a Kromme Nieuwegracht 6
3512 HG Utrecht
T (030) 230 3260

De publicatie kan gedownload worden via de website van het Kennisplatform Integratie & Samenleving: <http://www.kis.nl>.

ISBN 978-94-6409-072-7

© Kennisplatform Integratie & Samenleving, Utrecht 2021.
Het auteursrecht van deze publicatie berust bij het Verwey-Jonker Instituut.
Gedeeltelijke overname van teksten is toegestaan, mits daarbij de bron wordt vermeld.
The copyright of this publication rests with the Verwey-Jonker Institute. Partial reproduction of the text is allowed, on condition that the source is mentioned.

KENNISPLATFORM INTEGRATIE & SAMENLEVING

Kennisplatform Integratie & Samenleving doet onderzoek, adviseert en biedt praktische tips en instrumenten over vraagstukken rond integratie, migratie en diversiteit. Daarnaast staat het platform open voor vragen, signalen en meningen en formuleert daar naar beste vermogen een antwoord op.

Deze kennisuitwisseling is bedoeld om een fundamentele bijdrage te leveren aan een pluriforme en stabiele samenleving. Blijf op de hoogte van alle projecten, vragen en antwoorden en andere kennisuitwisseling via www.kis.nl, de [nieuwsbrief](#), [Twitter](#) en [LinkedIn](#).

